

3364.

1090.

1090

N. 3364.

MSD = ramat.

Maksab walmis pigitud S kapp. hõb.

Tallinnas.

Trükkitud J. H. Gresseli kirjadega.

1860.

470222

1859

Gegen den Wiederabdruck dieses AB-D-Buchs ist, nach geschehener Durchsicht, von Seiten des Livländischen Evangelisch-Lutherischen Consistoriums nichts einzuwenden.

Riga Schloß, den 9. September 1859.

P. Carlblom, Assessor.

№. 1604.

W. Goldmann, Secr.

Der Druck wird gestattet.

Dorpat, den 19. September 1859.

Abgetheilter Censor de la Croix.

№. 72.

1090.

A b d e g h i k
l m n o p r s
st u w. ^eá, ^eó, ^eú.

A B D E G H S
R L M N O P R
S T U W.

Ab
ad
ag
ai
ah
af
al
am
an
ap
ar
as
at
au
aw

Eb
ed
eg
ei
eh
ef
el
em
en
ep
er
es
et
—
ew

Ib
id
ig
ii
ih
if
il
im
in
ip
ir
is
it
iu
iw

Ob
od
og
oi
oh
of
ol
om
on
op
or
os
ot
—
ow

Ub
ud
ug
ui
uh
uf
ul
um
un
up
ur
us
ut
—
uw

Ba	be	bi	bo	bu
Da	de	di	do	du
Ga	ge	gi	go	gu
Ha	he	hi	ho	hu
Ja	je	—	jo	ju
Ka	ke	ki	ko	ku
La	le	li	lo	lu
Ma	me	mi	mo	mu
Na	ne	ni	no	nu
Pa	pe	pi	po	pu
Ra	re	ri	ro	ru
Sa	se	si	so	su
Ta	te	ti	to	tu
Wa	we	wi	wo	wu

At	ö	eks	Sal	helm	joud
us	ön	ilm	hel	hily	järst
ät	öal	oks	hiir	hind	järw
aed	aas	org	hool	hing	jaht
aeg	aast	ots	hoop	hirm	
ai	aaw	ust	hunt		Kaal
ait	äär	uul	harg	Ja	kaas
au	on	uus	hais	jook	kam
auf	oun	üfs	haud	juur	feel
aur	and	arst	hang	jalg	feet
eit	arm	Elts	hein	järg	fon

foor	förw	mees	pais	saan	taim
fof		moon	poeg	saar	toug
fuf	Qu	mafs	pois	fap	töld
füüs	laas	Mats	podud	fep	tuhf
fael	lin	mets	püs	fif	tund
faew	loof	muhf	pil	soon	täht
fkaup	luf	mäng	piip	fuur	täis
aus	liiw	märf	piir	fü	
foer	luud	mööt	paß	faun	Wö
föis	laew		palg	fant	woi
fuiw	laud	Map	palf	farnw	waat
faarn	laul	niit	part	fild	waf
farp	laut	noot	pilw	film	wil
faff	löng	nou		furm	waew
feff	leib	nöäl	Riid	fölg	waim
fimp	long	nöör	riif	fuits	wahf
king	laaft	nöps	roog	föld	warß
fifs	laps	nahf	raud	fölg	waff
folm	lehm	nurf	rööm		wend
fuld	leht		räim	Tö	wälf
fumb	lin	Qu	riift	taat	wörf
furg	luft	pea	rind	tal	
fäff		pääw		tüf	
föht	Ma	pael	Su	tuul	
fört	meel	paif	faag	täf	

Te on lai.
 Lep on lai.
 Naast on pitt.
 Laud on suur.
 Nälg on suur.
 Lin on suur.
 Ta sü on suur.
 När on järsk.
 Ruub on uus.
 Mo köht on täis.
 Koer on hul.
 Beips on suur järw.
 Laps on laisk.
 Koer on tru.
 Wars on noor.
 Rüst poolt tuul on?
 Tuul on külm.
 Noor ku.
 Ku on täis.

Ta lööts on täis.
 Ilm on kuiw.
 Sul on tölp keel.
 Tal on nõrk meel.
 Kam on arm.
 Leib on nätsk.
 Leib on küps.
 Mees on lesk.
 Kirk on lesk.
 Lõng on võõr.
 Üks hea lord lund.
 Se on liig.
 Mees on maas.
 Laps sööb ja joob.
 Kel on pool kolm.
 Se ou auus, kes head
 teeb.
 Lind on käes.
 Järg on kä.

2.

Ab=bi
 A-dam
 ad=der
 ah=hi
 ah=ne
 ah=nus
 am=ba
 am=met
 an=ni

ar=ro
 as=si
 Gh=te
 el=lo
 em=ma
 em=maf
 G=wa

Hab=be
 häb=bi
 häd=da
 hai=ge
 ha=mer
 ham=mas
 Harjo=ma
 har=ri
 Hei=na=ku

hing
hig=gi
him=mo
Hi=oma
höb=be
ho=ne

Ja=ni ku
ih=ho
il=lo
In=gel
jög=gi
is=sa
J=faß
Jür=ri ku
Jum=mal

Kab=bi
Ka=dri
Käg=go
käm=mal
käs=fi
kah=jo
ka=siß
kal=la
kan=del
kan=gas
kan=ge
kan=na

Kapß=tad
kar=ro
kas=so
kas=te
kat=tal
Kei=ser
kin=naß
kir=ri
kiw=wi
köh=ha
koh=hus
kuh=hi
kül=la
kur=ri

Lad=de
lah=fe
lah=ti
lais=kus
lam=mas
Lau=pääw
La=us
law=wa
lei=siß
le=tit
lih=ha
lin=na
Lo=ja
lou=na

lub=bi
lüh=ter

Mäd=da
mäh=hi
mag=go
Mah=la=ku.
Mar=ret
Mar=ri
Mih=kel
möt=te
mois=tus

Nab=ba
nae=ne
näd=dal
näp=po
nel=li
nim=mi
nin=na
nög=gi
nug=ga

Öd=de
öi=ge
öi=gus
öl=lut
öm=blus
oh=hi

oi=naß
on=no
or=raß
of=fa

Bad=da
pär-ris
pai-o
pal-jo
per=re
pif=ne
piß=sar
pöd=der
pör=faß
pud=dro
püh=ha
püh=hi
pu=sep

Rab=ba
rad=da
rääs-taß
rah=ha
rah=ho
rah=waß
ra=mat
ram=mo
raß=fe
rat-taß

raud=sep
re=de
rei=faß
rid=da
ri=ded
rif=faß
rö=muß
roh=hi
Root=fi=ma
Ru=no=ma

Sad=da
Saf=fa=ma
sam=mo
san=na
sel=ge
fig=ga
föd=da
fös=trad
füd=da
ful=la
fu=ruß

Tab=ba
tän=na
tän=no
Tal=lin
tal=we
tap=po

Tar=to
tig=ge
ter=ra
ter=wiß
tin=na
töb=bi
toi=tuß
to=res
tüd=di
tüh=hi
tüd=dar
tur-ro

Ub=ba
ud=do
uh=fe
ük=fiß
ül=lem
u=litß
un=ni
uß=fin

Wad=der
wae=ne
wäg=gem
wäh=hi
wär=raw
wa=gen
wag=ga

wal=ge	war=gus	wiim=ne
Wal=ga=lin	war=ras	wil=li
wal=le	war=ri	wör=ro
wal=lo	was=tus	wös=fa
wals=kus	wer=ri	woi=mus
wan=ker	wes=fi	wöe=ras
wan=na	wig=ga	

Riwi on kowwa.
 Taigen on pehme.
 Lammas on wagga.
 Hunt on tigge.
 Merri on süggaw.
 Mäggi on förge.
 Lummi on külm.
 Berri on leige.
 Abhi on soe.
 Keew wessi on pallaw.
 Emma on wanna.
 Tüttar on noor.
 Baat on tühhi.
 Rot on wilja täis.
 Lummi on walge.
 Rübbar on must.
 Riwi on raske.
 Sulg on ferge.
 Pääw on selge.
 D on pimme.
 Mo kirwes on terraw.
 Mo nugga on nürri.
 Söbber on tru.
 Kawwal mees on walsf.

Jöggi on lai.
 Dja on kitsas.
 Willi on walmis.
 Pu on tores.
 Kaarn krooksub.
 Kon krooksub.
 Koer augub.
 Lind laulab.
 Härg ammuub.
 Lammas rögib.
 Kanna poeg piiksub.
 Sigga röhhib.
 Hiir kirub.
 Tuul wingub.
 Kon fargab.
 Kirp fargab.
 Us romab.
 Lind lennab.
 Kalla ojub.
 Laps maggab.
 Laps naerab.
 Laps nuttab.
 Laps öppib.
 Lapsmängib.

Berri jookseb.
 Riwwi on maas.
 Tal immeh.
 Lammas söub.
 Laps kaswab.
 Pu terkab.
 Pu öitseb.
 Pu kannab wilja.
 Willi saab walmis.
 Rohhi närtsib ärra.
 Pääw paistab.
 Wihm teeb märjaks.
 Raste teeb märjaks.
 Tuul puhhub.
 Tuul teeb kuiwaks.
 Rohhust saab heina.
 Lehm sööb rohhto.
 Hunt sööb lamba ärra.
 Lehm annab pima ja
 lihha.
 Pu annab wilja.

Pu willi on maggus.
 Haige tunneb wallo.
 Arst wahhest aitab.
 Koer walwab ösel.
 Ku annab ösel walgust.
 Wiljast saab jahho teh-
 tud.
 Jahhust saab taigen.
 Taignast saab leiwa.
 Leib täitab kõhto.
 Hanni annab sulgi,
 raswa ja lihha.
 Turbas põlleb nenda
 kui pu.
 Juukse karwad sawad
 halliks.
 Raswast sawad küün-
 lad tehtud.
 Ei ükski sa tōta süa.
 Igga mehhel isse wiis.

3.

Ab=bi=kaas.
 ab=bi=mees.
 äm=ma=rif.
 ät=ti=fas.
 ah=he=lad.
 ai=tum=mal.
 and=min=ne.
 an=gri=as.

Ek=si=tus.
 E=le=want.
 el=la=jas.
 es=mas=pääw.
 Haap=sa=li=lin.
 här=jak=fed.
 hag=ga=nad.

hob-bo-ne.

Jäl-les-tus.
im-me-täht.

Kad-da-kas.
kah-hel-sa.
kan-gro-pool.
kan-na-riik.
kan-ne-pid.
kar-ja-ne.

Ka-sa-kad.
kas-so-kas.
kas-wan-dik.
kaw-wa-lus.
kört-si-mees.
kõw-we-rus.
koh-ha-ne.

ko-li-pois.
kol-ma-pääw.
kool-meis-ter.

kud-dru-fed.
küb-bar-sep.
kü-nar-pä.

Küün-la-ku.
Küün-la-pääw.
küün-ra-pu.

kun-nin-gas.
kun-ning-riik.

Kur-re-saar.
kur-wit-sid.

kut-si-kas.
ku-wal-ge.

Kaf-ku-ja.
lat-ti-kas.
Let-ti-mees.
lin-na-fed.
lo-mi-ne.
lug-ge-ja.
lus-si-kas.

Mah-la-ku.
mets-mes-si.

Näit-min-ne.
näl-ki-as.
nart-sa-kas.
nõr-gus-tus.

Õn-ne-tus.
õn-nis-tus.
oh-ha-kas.
oh-he-lif.
or-ra-wad.

Päh-klapu.
pah-han-dus.
pal-la-kad.
pen-ni-koorm.
pih-la-pu.
pil-li-roog.
pim-me-dus.
poi-si-ke.
pun-na-ne.

Ro-ma-ja.
Root-si-mees.

rum=ma=luš.
 ruš=si=kaš.

Sad=dul=sep.
 sal=la=liš.
 san=nu=med.
 sip=pel=kaš.
 so=li=kaš.
 süg=gi=se.

Ta=ni=ma.
 Ta=ni=el.

töb=bi=ne.

Ug=gu=ritš.
 üh=heš=sa.
 un=ni=ne.

Wah=tra=pu.
 wal=la=to.
 war=bla=ne.
 was=ta=ne.
 weš=si=ne.
 wiš=ha=ne.

Üllem wallitseb.
 Üllamad kuulwad san=na.
 Sullane kuleb perre-mehhe sanna.
 Tüdruf kuleb perre-naese sanna.
 Kuld on kollane.
 Berri on punnane.
 Selge taewas on sin-nine.
 Lihha kedetakse peh-mekš.
 Munna kedetakse kow-wakš.
 Runningas on rikkaš.
 Kirriko jant on waene.
 Bea wallotab.
 Nahk higgistab.

Seitse werst on üks pennikoorm.
 Elewant on suur ella-jaš.
 Warblased tewad wil-jale põllo peäl paljo kahjo;
 agga nemmad tewad ka paljo head, sest nemmad söwad usšid ärra.
 Laps on wahhest wal-lato.
 Lapsed mängiwad hea melega; se on kül hea, agga nemmad peawad ka wahhest öppima.
 Armad lapsed, kuulge

omma issa ja emma
sanna, et teie käsfi
hästi käib.

Summal ei jätta ühte-
gi asja undlikkuse.
Reik hakkatus on raske.

4.

Ab=bi=el=lo.
äk=ki=li=ne.
an=ger=piis=tid.
ar=mo=ken=ne.
ar=wa=ma=ta.
aw=wi=ta=ma.

Ch=hi=ta=ma.
ek=si=ta=ma.

Häd=da=lin=ne.
hän=na=lin=ne.
här=ja=ken=ne.

Jag=ga=min=ne.
im=me=teg=go.
Jum=ma=la=ga.

Käs=so=tund=ja.
käh=het=sa=mas.
kaf=si=pid=di.
kan=na=ta=ma.
kar=pi=ken=ne.
kar=ri=kaf=rad.
kas=si=tap=pud.
ke=do=wil=li.

ke=le=kand=ja.
kei=ki=pid=di.
kib=be=das=te.
kir=ja=tund=ja.
kir=ri=ko=mees.
kor=ra=lin=ne.
kul=la=ken=ne.

Lau=la=ta=ma.
lep=pi=ta=ma.
lüh=hi=ken=ne.

Maar=ja=hei=nad.
mes=si=la=ne.

Näg=ge=mat=ta.
nel=ja=kes=te.

Öh=ho=ken=ne.
öm=ble=min=ne.

Pil=la=ta=ma.

Ris=ti=is=sa.

Sin=ni=li=mar=jad.

Wih=has=ta=ma.

Munna on ümmargune.

Maja on nelja kandilinne.

Junnimenne on terve.

Junnimenne saab wahhest haigeks.

Arst aitab meid saggedaste.

Suil on pikkad päwad ja lühhikesed bödd.

Talwel on lühhikesed päwad ja pikkad bödd.

Kes sui ajal laisk on ja middagi ei korja, sel ei sa talwel middagi süa; nink kes ommas lapse põlwes ja norussus middagi ei õppi, peab ommas wannadusses nälga näggema.

Jummal jaggab iggaühhele omma ossa.

Junnimenne, kes head ei te, hakkab kurja mõt-
lema ja teggema.

Junnimenne woib iggas põlwes rahhul olla ja õnne leida, kui temma agga iggas põlwes moistab toime sada, kui ta sedda teeb, mis temma kõhhus on tehha, ja selle pärast hõlelik on et ta woiks ikka enam eddasi sada.

Sippelkad tewad ikka priiskeste tööd, sepärast ütleb pühha kirri: Minne sippelka jure, sinna laisk! wata temma wisid ja sa targaks. Et temmal küll polle peälikkut, ei üllewatajat egga wallitsejat: siiski walmistab ta omma leiba suil ja korjab kofko omma toidust leikusse ajal.

Elewant ellab Asia=maal. Temma laks ham mast nimmetakse walge=luuks.

Suur wallaskalla on sadda ja laks kümmed jalga pikk.

Maad kuuwatakse ärra tulest ja päwa paistest, ning kastetakse jälle wihmast ja kastest.

Sare=maad on keikis paikus wega ümberpiratud, nenda kui Kurre=saar, Muhho=ma, Gio=ma.

Keik ellajad ellawad, inimessed ellawad ka. Keik ellajad on, kui nemmad ilmale tulleswad, pissokessed ja nored, ja kaswawad suremaks ja sawad wannaks. Inimessed, kui nemmad sünniwad, on ka pissokessed ja nored ja kaswawad siis suremaks ja sawad wannaks. Keik ellajad peawad ärra koolma, inimessed surewad ka ärra. Agga inimessed on ommetegi paljo kallimad kui keik ellajad, sest meil on meel ja moistus, sepärrast woime meie paljo asjo õppida, meie moistame ka räkida ja sedda ütelda, mis meie ommas süddames mötleme, ja meie hing peab iggaweste ellama.

Innimenne näab, kuleb, haistab, maitseb ja tunneb.

Õppetused,

mis Sirafi Tarkusse-ramatust keige ennamiste lastele tulleswad tähhele panna.

Keik tarkus on Jummalal käest ja on temma jures iggaweste.

Tarkusse hallikas on Jummalal sanna.

Jummalal sanna on temma teud.

Tarkusse hakkatus on Jummalal kartma; agga kurja moistma polle mitte tarkus.

Jummal on kartusse wäärt ja wägga suur, ja temma wäggi on immelik.

Jummala filmad on tuhhat kord selgemad kui päike ja waatwad keige innimeste tede peäle ja pannewad tähhele sallajad kohhad.

Keif innimeste teud on temma ees, ja temma filmade eest ei woi ühtegi warjule jada.

Ei ühteainustki möttet ei olle temma ees sallaja, ei ühteainustki asja ep olle temma eest warjul.

Keif Jummala teud on wägga head, ja ommal ajal sünnib se keif, mis ta seädnud. — Temma on omma tarkusse sured asjad kauniste ehhitanud.

Temma teud on keif head ja ta annab keif tarwitust kätte sel ajal, kui tarwis on, ja ep olle tarwis öölda: Se asfi on pahhem kui teine; sest keif leitakse ommal ajal öige ollemast.

Nenda kui temma surus, nenda on ka temma hallastus.

Jummala hallastus on willetsusse ajal ni armas kui wihma pilwed poua ajal.

Jummal on kochtomoistja, ta ei pea ei ühheftki luggu.

Kui pottiseppa sou temma kä on, et ta keif, mis ta kätte wöttab, omma mele järrele walmistab: nenda on innimesed selle kä, kes neid teinud, et ta nende kätte maksab omma arwamisse järrele.

Ärra ütle: Ma ollen patto teinud ja mis hädda on mul sest olnud? sest Jummal on pitkamelelinne, ei ta jätta so kätte näggematta.

Ärra olle Jummalala kartusse wasto sanna kuulmatta ja ärra tulle temma jure kahtlasse süddamega.

Kes Jummalat kartwad, otswad mis temma mele pärrast, sest Jummalala kartus kelab patto.

Ärra õppetä omma suud mitte wanduma ja ärra wotta wisiks sedda, kes pühha nimmetab ilma asjata.

Kui kegi loep ja pärrast wannub, mis sanna wõttab Jummal kuulda?

Kes Jummalat kardab, sel peab wimaks hea põlli ollema ja ta peab armo leidma omma surredisse päwal.

Keige ello ajal armasta Jummalat ja hua tedda appi omma õnnistusseks.

Waatke wanna põlwe rahwa peäle ja katške, kes on ennast Jummalala kätte uskunud ja on häbbisse sanud? ehk kes on jänud temma kartusse sisse ja on mahha jäetud? ehk kes on tedda appi hüüdnud ja Jummal ei olles temmast holind?

Kes Jummalat armastawad, kül need hoidwad temma teed.

Hea ja kurri, ello ja surm, waesus ja rikkus tulles Jummalala käest.

Kes Jummal peäle lodab, sel ep olle ei ühhestki pudo.

Kes Jummalat kardab, se ei kard muud middagi ja ei lähhä mitte arraks, sest Jummal on temma lotus.

Keige hea teo sees ussu Jummalat ommas hinges.

Kiitke keif Jummalat, kes üksi sured asjad teeb, kes emma ihhust meid ellus hoiab ja wdttab omma hallastust möda meiega tehha.

Enne kui sa pallud, walmista ennast.

Jummal on meid omma ennese sarnatseks teinud.

Ta on meile üllesarwatud päwad ja aega annud ja on meile melewalda annud selle üle, mis ma peäl on.

Ta on algmissest innimest teinud ja on tedda jätnud temma tahtmise kätte.

Innimesed on Jummal kääst wiis meelt kätte sanud, agga kuendamaks on ta meile moistust andnud ja seitsmendaks künnelemist.

Moistusese tundmisega on ta meid täitnud ja meile head ja kurja näitnud ja meile ütelnud: Hoidke ennast keige üllekohto eest, ja on iggaühhele kääsko annud temma liggimesse pärrast.

Innimesel on norelt pdlwelt himmo kurja järrele.

Põggene patto eest kui ussi eest, sest kui sa temma liggi tulled, siis wõttab ta sind kinni.

Ärra te kurja, siis ei sa kurjus sind kätte.

Kui patto aeg on, siis pödra ümber.

Olled sa patto teinud, siis ärra kaswata tepeš ennem sinna jure, ja pallu omma endiste pattude pärrast, kui sa täieste pödrnud.

Ärra wibi mitte Jummalala pole pödrdes ja ärra wida aega ühhest päwast teise.

Ärra lasse ennast keelda aegsaste pallumast ja ärra wibi surmani digeks sades.

Pödra Jummalala pole ja jätta pattud mahha; pallu temma palle ees ja ärra pahhanda ennem Jummalala meelt.

Keik lihha lähheb wannaks kui rie, sest se on se seadus ma-ilma algmisest: Sa pead tdeste surrema.

Keik, mis mullast on, saab jälle mullaks, otse kui keik wessti merresse taggasi lähhäb.

Ühhe innimesse päwa arro on sadda aastat, kui paljo on; agga millal iggäuks ärra surreb, se on teadmatta.

Keige omma teggude sees mötle omma wimiste asjade peäle, siis ei te sinna patto ei ellades.

Tänna furd minnule ja homme sulle.

Otse kui wee-tilk merres ja liwa-terra, nenda on tuhhat aastat iggawesses ajas.

Igga lojus armastab omma suggu ja igga
innimene omma liggimest.

Urwa omma liggimesse asjad ärra omma
ennese asja järrele ja panne keik asjad hästi
tähhele.

Jummalal ja innimestel on wägga pahha
meel uhkussest.

Sedda surem sa olled, sedda ennam allanda
ennast.

Kui teised sind üllemaks on pannud, siis ärra
surusta; olle nende seas kui üks nende seltsist.

Ärra olle julge omma warrandusse peäle ja
ärra ütle mitte: Mul on kül et woiksin ellada.

Ärra otsi kitust riette pärrast.

Ärra põlga keddagi, kes sant peält nähha.
Mesfilane on püsokenne lindude seast ja temma
willi on üllem kui muud maggusad asjad.

Ärra tõsta ennast sureks, et sa ei lange ja
hääbbi ei sada omma hingele.

Terwis ja hea põlli on parrem kui keik kuld,
ja tuggew ihho ennam kui otsata warra.

Üks terwe waene, kes ommas rammus kange,
on parrem, kui rikkas, kes ommas ihhus hädda tunneb.

Kui sa wägga paljo sööd, siis saad sa haigeks,
ja ahne söminne sadab kühho=wallo.

Rasfin ihho maggab terwisega, ta touseb
warra ülles ja temma hing temmaga.

Ühhe täitmatta innimesse peäle tulleb se waew,

et ta ei woi mata ja et ta saab wihhaseks ja wallo tunneb.

Wiin on paljo ärra rikkunud.

Ärra sunni omma liggimist mitte ennese jure joma.

Kes kassin, se pitkendab omma ello.

Ärra olle holetu ommas haigusse, waid pallu Jummalat ja pärrast kassi arsti tulla.

Jummal on arsti=rohhud maa seest lonud ja moistlik mees ei põlga neid mitte.

Auusta arsti nenda kui kohhus on ja omma tarwidusseks, sest Jummal on tedda ka lonud.

Ühhe furno pärrast nutta. — Mässi temma ihho kinni nenda kui kohhus on ja murrekse temma mattuksed. Agga lasse ennast trööstida temma pärrast, kui ta wain saab ärra lahkunud.

Wihhane mees ei woi õigeks moistetud sada.

Ärra kihhuta ennam selle süddant, kes wihhas=tud on.

Pitka melega innimenne kannatab õige ajani ja hea meel tasub temmale wimaks kasso kül.

Aja ommad asjad ärra tassase melega, siis armastab sind igga armas innimenne.

Mõttele wimiste asjade peäle ja jätta wihha=waeno mahha, et sa temmale ei sada hukkatus ja surma ja jä kaskude sisse.

Seisa riust rahho, siis teed sa patto wähhemaks; sest wihhane innimenne tõstab rido.

Se on hingele kibbe, kui wina rohkeste juakse; se kihhutab riule ja õnnetussele.

Anna omma liggimesse üllekohhut andeks ja siis antakse so pattud andeks, kui sa pallud.

Üks äkki melega wiha sütab tullokest põllema ja äkki melega riid wallab werd.

Ärra anna omma hinge kurbdusse ja ärra waewa mitte isfiennast omma nouga.

Kurbdus on palju tapnud ja ärra rikkunud ja ei olle ommeti ühtegi kasso seal sees.

Kaddedus ja wiha lühhendawad päwad, ja tühi murretfeminne teeb wannaks enne aega.

Kui legi ei woi mata rikkusse pärrast, se lõppetab liha ärra ja murre selle pärrast ei lasse mata.

Se on maggus ello, kui tö teggija ommaga rahhul on.

Innimesse südda mudab temma näggo ehk heaks ehk kurjaks, ja südda, mis haljas on rõmo sees, teeb palle heaks lahkeks. Lahke palle näitab ülles head süddame kumbed.

Kes pattuste himmude wasto panneb, se ehhitab omma ello kauniste.

Õnnis on se, kedda temma hing hukka ei moista.

Ärra olle rummal ei suremas egga wähhemas asjas.

Sepärrast et böldakse: se on üks keik, on mitto patto teinud.

Kes moistmatta, ei se panne aega tähhele.

Tark innimenne on murrelik keikis asjus ja patto ajal hoiab ta ennast eksitusse eest.

Enne peab üht asja moistma kui kedda hakka=ma, ja enne peab nou piddama ja pärrast järrele teggema.

Ärra te ühtegi ilma nouta.

Ärra otfi mitte, mis sul wägga raske, ja ärra püa mitte, mis sul wägga kange.

Ärra põlga mitte tarkade juttu ja käi nende õppetusele sannade järrel, sest nende käest woid sa head õppetust saada.

Kui kegi tark on, siis hoia selle pole.

Õtse kui se on, kes warjo tautab ja tuult takka aiab, nenda on se, kes unne-näud tähhele panneb.

Unne-näud on mitto petnud ja kes nende peäle on lootnud, on eksitusse sisse sanud.

Laiskus on palju kurja õppetanud, ärra heida sepärrast mitte laiskuse peäle.

Ärra olle laisk egga totter omma teggude sees.

Ärra wiiska tööd, mis waewaga tehakse, egga põllo tööd, mis keige kõrgemast on lodud.

Jä omma ammeti peäle.

Mis sa noxel põlwel ei koggonud, kuidas tahhad sa sedda wannas eas leida?

Mõttele nälja aja peäle sel ajal, kui kül kä on ja waesusse ja pudo peäle rikkusse päiwil.

Panne kirja, mis sa wälja annad ja wasto wõttad.

Alita waest ja ärra lasse tedda ennesest ärra tühjalt sedda möda, kui temmal tarwis on.

Alita liggimest omma joudo möda.

So kässi ärgo olgo wälja firrutud wottes egga kinni jälle andes.

Ärra jätta waest toitmata. Põra omma kõrwa waese pole ja wasta temmale rahholisfel wiisil tassase melega.

Kes leiba rohkestes wälja jaggab, sedda õnnis-tawad õigede uled ja tunnistus temma headussest on tõsine.

Kes leiwaga kallid on, selle wasto nurrifewad rähwas ja tunnistus temma sitkusfest on walli.

Panne ommad anded lukku tahha waese süddamesse.

Waese põlwe ei pea ikka ärra põlgma, egga sedda rikkast, kel ep olle meelt, ei tulle sureks panna.

Kel halle meel on, se laenab liggimessele.

Laena liggimessele sel ajal, kui temmal tarwis on, agga anna ka omma liggimessele jälle õigel ajal.

Mitto on sedda, mis neile laenatud, arwanud kui leitud ja on waewa teinud neile, kes neid aitnud.

Hea mees saab käämehheks omma liggimesse eest.

Ärra unnusta kää-mehhe armo. Pattune arwab kää-mehhe warrandust enyese omma ollewad ja kes tännamatta melega on, jättab sedda kimpusse, kes tedda peästnud.

Üks ustaw söbber on üks tuggew warjo paif; kes tedda leiab, se leiab õnnistusse warrandust.

Ustaw söbber ei sünni mingi wasto ärra wahhetada.

Ärra unnusta söbra ommas süddames ja mõtle temma peäle, kui sul warrandus on.

Armasta söbra truiste ja olle ustaw temmaga; agga kui sa temma sallajad asjad ilmutad, siis ei sa sinna tedda ennam kätte.

Ärra jätta mitte wanna söbra mahha, fest uus söbber ei olle mitte teise sarnane.

Söbra ei tunta mitte hea põlwe ajal ja wihhamees ei jä tundmatta õnnetusse ajal.

Kes kiwuid lindude sekka wiiskab, pelletab neid ärra, ja kes söbra teotab, se kautab söbrust.

Pattune innimenne seggab söbrad ärra ja sadab rahholiste wahhele kele peksmist.

Ärra wötta ette ei ühteainust waltet teise ette waltetada, sest se ei tulle heaks kui sa olled harrind se peäle.

Walle on pahha asfi innimesjel.

Ärra olle kawwal.

Kes auko kaewab, langeb sinna sisse, ja kes kbit wörguks panneb, sedda woetakse sega kinni.

Kurjat kõnnet tõstetakse saggedaste ja ärra ussu keik kõnnet.

Enne kui sa järrele kulat ärra laida mitte sedda möda kui sa kuled.

Üks kõrwalinne ja kahhekeelne on ärraneetud, sest ta on paljo rahholissi hukka saanud.

Willi näitab ülles, kuida pu on hoitud; nenda uaitwad mõttede kõnned innimeste süddamed ülles.

Innimest katsutakse läbbi temma kõnnedest.

Kes sallajad asjad ilmutab, se on usko kautanud.

Ärra olle nobbe omma kelega.

Kui teine rägib, siis ärra lobbise paljo.

Ärra wasta mitte enne kui sa kuled ja ärra tulle kõnnega wahhele, kui teine kõnneleb.

Ärra olle mitte kahtlase melega ja ärra warritse mitte omma kelega.

Dahke su teeb ennesele paljo sõbro ja se keel, mis hästi moistab räkida, woib paljo häid kõnnesid kõnnelda.

Häbbene ennast need sannad wälja räkimast, mis sa olled kuulnud ja sallaja kõnnet ilmutamast; siis olled sa tõeste häbbelik ja leiad armo iggaühhe innimesse eest.

Ärra rägi ülles wobraid ello wiisid ei sõbrale egga wihamehhele.

Kes omma keelt tallitseb, se woib felle jures

ellada, kes järrele ei anna, ja kes tühjad juttud
wihkab, se tunneb wähhemat waewa.

Õnnis on se, kes omma suga ei eksi.

Kes head pörab kurjaks, se teeb kawwalaste, ja
laidab ka kurjaste need asjad, mis korda lähewad.

Parrem on nomima kui fallaja wihhastama.

Se on pahha wiis ühhest inuimesest, kui ta
ukse tagga fallaja kulab.

Õnnis on se rikkas, kedda leitakse ilma lait-
matta ollemast ja kes ei käi kulla järrel.

Monni saab rikkaks et ta kassinaste ellab ja
tallele hoiab.

Se töö=mees, kes jodik, ei sa rikkaks.

Sittkel mehkel ei kolba rikkus mitte.

Kes isse ennese wasto kurri on, kelle wasto
peaks se hea ollema?

Kuld on mitto ärra rikkunud.

Mitto on saddunud hädda sisse rahha pärrast ja
nende hukatus on sündind nende filma nähhes.

Üllekohtuste warrandus kuuwab ärra kui oja ja
saab äkkiste otsa kui suur pitkne wihmaga.

Kes kulda armastab, se ei olle bige.

Zummal on isfa auustanud ülle laste ja emma
melewalda ülle poegade on ta kinnitanud.

Auusta omma isfa töö ja sannaga, et temma
õnnistus so peäle tulleks, sest isfa õnnistamine kin-
nitab laste koiad; agga emma ärrawandumine kiskub
nende allused ümber.

Auusta omma isfa keigest süddamest ja ärra
unnusta mitte omma emma lapse=waewa. Mõtle et

sa neist olled sündinud ja mis woid sa neile jälle
tasfuda nenda kui nemmad sulle head on teinud.

Se on kui teotaja, kes isä mahha jättab ja kui
Jummalast ärra wannutud, kes omma emma wihhastab.

Laps, olle abbiks omma isäle temma wannusfes
ja ärra kurwasta tedda temma ello ajal.

Ärra te mitte innimessele häbbi temma wannas
eas, sest monned meie seast sawad ka wannaks.

Ärra olle lobba wannade hulkas.

Kolme asja pärrast ollen ma rõmus kül, mis
Jummal ja innimeste melest armsad on: kui wennad
ühhel mehel on, kui sõbrus liggimessega ja kui mees
ja naene hästi teine teisega leppiwad.

Katju et sa olled hea nimme al. — Ärra sada
omma aule teotust.

Olgo neid kül paljo, kes söga rahho piddawad,
agga waewalt olgo üksainus tuhhandette seast so
nou-andja.

Mis hundil on teggemist lambaga? Nenda ei
olle pattusel teggemist jummalakartilikkoga.

Ärra lasse ennast igga ühhest tulest aiada ja
ärra käi igga tee peäl.

Ärra te pahha orjale, kes biete tööd teeb, egga
palgalisesele, kes teeb, mis kohhus.

Häbbene ennast wait jämast selle wasto, kes
sind terretab.

Ärra ilmuta iggamehhele, mis so süddames, siis
ei sa ta sind kawwalaste tännada.

On sul weiksed, siis hwia neid.

Hommiko-palwe.

Oh helde, armolinne, keigewäggewam Zummal, meie Jõsanda Jeesuse Kristuse Jõsa! Minna tännan sind keigest süddamest, et sinna mind minnewal õsel olled armolikkult hoidnud, et minno hinge waenlased mind ei woinud hukkada egga rikkuda. Sinno nimmel ollen minna omnast ihholikkust unnest ülestoušnud, sinno pole pöran minna ennast wiwimatta, sest et sinna ükspäinis mind olled lonud ja lunnastanud, ja sinna üksnes woid ka omma pühha Waimo läbbi mind ueste lua ja pühhitseda. Ürrata mind ka nüüd ja järgeste ülles waimolikkust patto unnest, et minna pääw päwalt woiksin öiete moista, kui suur minno rummalus on mo pattuse sündimisse polest, ja kuidä minno kurri südda ifka püab need kadduwad, ilma-likkud annid ja himmud suremaks ja kallimaks pidada, kui need waimolikkud annid ja himmud. Anna mulle, armas taewane Jõsa, armo, sedda minno suurt sõggedust tunda ja kahhetfeda, ja peästa mind sest hirmsast rummalussest. Anna ja kaswata minno fees õiget usko, waimolikko tarkust ja wägge, iggapäwa sinno fanna hästi tähhele panna, sedda ükspäinis uskuda, ja wihlada keik kurjad nouud, mis kurratist, kurja innimestest ja minno kurjast süddamest mulle antakse, et minna sinno armo ja iggapäwase kahhetsemisse ja pattustpöörmissse läbbi woiksin omma wanna kurja süddant surretada keige pattude ja kurja himmudega. Sepärrast hoiä mind, keigewäggewam õnisteggia, selfinnatfel päwal kurrati kiusatusse eest, et temma mind needmissse ja wandmissse, lajomissse, wargusse, laiskusse, petmissse, fannakuulmatta ello ja mu pattude läbbi omma wõrkude sisse ei sa, egga se läbbi minno waese hinge ärra ei hukka. Pühhitse mind agga, kallis pühha Waim, et se uus innimenne, ehk uus südda, meel ja mõtte iggapäaw woiks

ettetulla, ja ei mitte filmakirjaks innimeste nähhes, waid Jummalala ees õigusse ja pühha ello sees ellada. Mita mind siis ka, armas taewane Jõsa, et ma omma tööd teen, ei mitte filmakirjaks, kui se, kes innimeste mele pärrast püab olla, waid et ma woiksin omma wannematte fanna kuulda, wagga süddamega Jummalat kartes ja hea melega teha, mis nemmad käskwad. Anna mulle armo, et minna ka nende fanna wöttan kuulda, kes wagga waljud on ja mind lia töga waewawad, et ma nisugguste wasto ei nurrise, waid kindlaste ussun, et ka se minno heaks peab tullesma, kui minna kannatlik ollen, sest et keik peab heaks tullesma neile, kes Jummalat armastawad. Zuhhata mind nenda, armas taewane Jõsa, tänna ja iggal aial, et keik minno mõtte, teggo ja ello woiks sinno mele pärrast olla. Sinno holeks annan minna omma hinge ja ihho, wannemad, suggulased, keige ennamiste keik waggad ristinnimesesed. Sinno pühha Waim wallitsego mind, sinno pühha Ingel olgo minno jures, et se kurri waenlane minno peäle ei sa woimust. Amen.

Palwe enne sõma-aega.

Armas taewane Jõsa! Keik lomad sawad sinno käest omma toidust. Ka mulle annad sinna, mis mulle tarwis on, ja toidad mind isfa armoga. Dnnista ka minno tännapawast sõma-aega omma isfalikko õnnistamissega, ja lasse sedda mulle terwisseks siggida. Anna et ma sinno annide eest sulle süddamest tänno annan ja neid kasinussega wastowöttan ihho üllespiddamisseks ja kinnitusseks, et ma jouaksin sinno tahtmist teha ja omma liggimest armoga orjata. Toida ka minno hinge se õppetusse läbbi, et ma sinno armoteggudest ühteainustgi ei olle ärrateninud, ja se pärrast keigega pean rahhul ollesma, mis sinno armo=

käed mulle jaggawad Jeesusse Kristusse minno õnnis-
teggia pärrast. Amen.

Palwe pärrast sõma-aega.

Minna tännan sind, armolinne taewane Jõsa, et
sinna mind olled sõõtnud ja jootnud. Sinno kallis
nimmi olgo se eest kidetud! Müüd lähhan ma jälle
hea melega omma tö kallale ja pallun sinno käest
õnnistust, et minno tö ja teggo saaks õnnistud ja
sinno tahtmisse järrele tehtud. Kui minna sinno
tahtmisse järrele teen, sinno käsjud pean ja omma
liggimest armastan, siis ei jätta sinna mind egga
minno ommased ilma leiwata ja annat mulle, kui
ma ükskord siit ilma ärralahkun, rahhoasfeme tae-
was, kus mulle enam ihho toidust ei olle waja ja
minna pühha Inglise seltsis sind kidan ja tännan
keige armo eest, mis sinna mulle olled näitnud omma
Poia Jeesusse Kristusse läbbi. Amen.

Õhto-palwe.

Oh helde, armolinne, keigewäggewam Jummal, meie
Jõsanda Jeesusse Kristusse Jõsa! Sind tännan minna
keigest süddamest, et sinna mind minnewal päwal
omma sure armo ja wäe läbbi olled hoidnud ja kaitse-
nud, et kurrat omma karwalusfega mind ei woinud
hukkada. Minna ei olle mitte wäärt keige se armo,
mis sa minnule siit sadik ja ka tännapäaw olled tei-
nud. Mis tänno woin minna minnule se eest anda?
Paljast sannast ei holi sinna mitte, waid sinna ütled:
Anna, mo poeg, mo tüttar, omma süddant minnule,
ja olgo sinno te ehk tahtminne minno mele pärrast.
Minno helde Jõsa! Sa tead misfuggune kurri südda
mul on. Se ei tahha mitte sinno teed armastada,

waid ikka laia tee peäl kääia, mis hukatusse sisse satab. Wotta sedda kurja süddant minno seest, ja parranda pääw päwalt minno eksitusjed, ja te mind bige usso läbbi kolbawaks, et minna omma patto hädda süddamest tunnen, kahhetsen ja omma õnnisteggia Jesusse Kristusse pole kowwaste hoian, kes ükspäinis wäggew on minno patto hawad parrandama ja minno ihho ja hinge pühhitsema. Tulleta minno mele, et kui se tännapawane pääw on lõpnud, nenda ka minno ellopawad peawad otša sama, ja et sinna siis iggäühhega tahhad arwo piddada, kuidas temma siin ilmas on ellanud, ja temma kätte maksta seddamõda, kui iggäüks saab teinud, olgo hea ehk kurri. Anna mulle sepärrast iggapäwa pühha murret minno hinge eest piddada, et minna woiksin tänna ja igga õhto omma wiggadusjed ja eksitusjed sulle süddamest üllestunnistada ja nende wasto abbi otsida ja leida. Oh Issand! Maenitse mind allati omma pühha Waimo läbbi. Anna mulle andeks Jesusse Kristusse minno Issanda pärrast keik minno eksitusjed ja pattud, mis on teadawad ehk teadmatta, misga minna sinno wasto ollen eksinud, ja puhhasta minno süddant neist armolikkult. Hoia mind selsinnatsel õsel keige patto, kurja ja kahjo eest, ja ärrata mind homme warra ülles, et minna ue päwaga woiksin ue ello sees kääia, keigest lihha ja waimo rojussest pühha Waimo abbi läbbi ennast puhtaks tehha, ja sedda pühhitsemist lõppetada Jummal kartusse Jesusse Kristusse minno õnnisteggia pärrast. Amen.

Palwe.

Oh taewane Issa, armolinne Jummal! Minna ollen üks pattune mullatük ja ep olle wäärt, et ma ommad käed ja silmad taewa pole tõstan sind palluma; agga et sinna isse meid olled käsknud palluda,

olled meile ka tootanud, et sa meie palwed tahhat kuulda, siis tean minna, et mo palwed Jeesusse Kristusse pärrast sinno mele pärrast on. Mita siis armolinne Jummal, et minna õppin diete Jeesusse nimmel waimus ja tões palluma. Siguta minno süddant, oh helde Issa, omma sõrmega, tühhenda seddasamma keigest tühjast mõttest. Pühhitse minno su, ja panne isfi need sannad minno kele peäle, mis ma sinno ette pean ülesrääkima. Panne mo silmad ja kõrwad kinni, et ma ühtegi ei nä, egga kule, mis siin ilma peäl on, waid et südda, meel ja mõtted woiksid taewa pole minna. Kule siis ka iggal aial minno palwed ja peästa mind keigest häddast Jeesusse Kristusse pärrast. Amen.

N u m r i d.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 0.
10. 20. 30. 40. 50. 60. 70. 80. 90. 100. 1,000.
10,000. 100,000. 1,000,000.

